

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 52

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

א.

נידון מה יותר חמור

עשה או לא תעשה וסתירה בדברים.

הגמ' ביומא פו. עבר על עשה ושב אם אדם לא אכל מצה בפסח לא נטל לולב אינו זז משם עד שמוחלים לו עבר על לא תעשה תשובה תולה ויוה"כ מכפר כיון שעשה דבר לא טוב ביוה"כ מתכפר ומשמע שלא תעשה יותר חמור מעשה.

וצ"ע דהא קי"ל דעשה דוחה לא תעשה דלומדים זאת מהפסוק "לא תלבש שעטנז בגד ופשתים" גדילים תעשה לך" ומצוות ציצית דוחה איסור לא תעשה של כלאים וכן לענין הקרבנות שמקריבים בשבת עשה דוחה לא תעשה.

סברת הרמב"ן דמצוות עשה יותר חמורה.

והנה ברמב"ן כתב (הובא בשדי חמד מערכת ע כלל מא) מצוות עשה גדולה ממצוות לא תעשה כי המקיים ועושה רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר לעשות הרע בעיניו ולכן אתי עשה ודחי לא תעשה ומי שלא מקיים מצוות עשה אינו נענש (ורק אם מורד).

ונותן טעם לדבריו דאם יש מצווה ולא קיימה העונש הוא פחות בקיום מצוות יכול להתגרות בשינה ולא יעשה כלום אבל המקיים את המצווה גדול מלא תעשה.

דברי רב ניסים גאון

בגדר הדברים וישוב בקושיא.

וברב ניסים גאון (שבת קלג) כתב כך היא דרכה של מצווה בעת שארע חיוב מצווה נדחית האזהרה וכתב הגדרה בדברים שהאזהרה של הלאו על זה התנאי נאמרה דהיינו האיסור של הלאו נאמר באופן שלא מתנגש עם מצווה וכתב "ובזה הפירוש שפרשנו יסור מלבך ספק גדול שמסתפקים בו בני אדם ושואלים עליו והוא שאומרים מאחר שאנו אומרים שאזהרת לאו

קשה מציוו עשה האיק יבוא עשה וידחה אזהרת הלאו שהיא חמורה והתשובה לזה שהלאו נאמר בתנאי.

דברי האור החיים

שלא תעשה יותר חמור מעשה.

והאמת היא שהדבר הזה קצת עמוק באור החיים על הפסוק "ויאמר אל תקרב הלם של נעלך מעל רגלך..." מקשה דלכאו' היה צריך להקדים את "של נעלך" ואח"כ להזהיר על הלאו כדי למנוע ממנו את האיסור העכשוי וכתב ע"ז דכל התורה כולה גילה ה' דעתו ורצונו כי עיקר הקפדתו ומוסרו על מצוות לא תעשה כי זה יחבול בנפש והיא טעם אומרו "והרוח תשוב אל האלוהים אשר נתנה" שיחזירה נקיה וטהורה ומצוות דעשה הוא השגת הטוב ובהעדרה אין עונש (זולת פרטים ידועים פסח ומילה).

[והדברים מבהילים וכי אדם שלא מניח תפילין אין עונש].

ועפ"ז מיישב הפסוק דלכן הקדים את השמירה לעשייה וקודם אמר את הלא תעשה דע"ז עיקר הקפדתו ואח"כ מצוות העשה דמ"מ אם לא קימה אין עונש.

ראיות חזקות דעשה יותר חמור מלא תעשה.

ובראשית חכמה פ' המצוות כתב לגבי העונש על מצוות העשה דמזה שלא הוזכר בתורה טעו מקצת בני אדם ונבערו ואת ה' לא דרשו ורפו ידהם לעסוק במצוות וגרם להם זה להקל בביטול המצוות ורק אם מזדמן לו עושה ומתעצלים במצוות עשה.

וכתב דראוי להוכיח ביטול סברא זו מן המושכל מן הכתוב ומן הקבלה והפסד שכר מצוות עשה קשה מעובר על לא תעשה.

היה בזמנם ולא יכול להיות שהתורה התכוונה לזה ולא גדל בא"י לימון ותפוז. והראשון שמזכיר את פרי הלימון זה הרמב"ם.

אך עכ"פ מיישב דנכון שדר באילנו משנה לשנה אך מתקלקל אבל אתרוג הוא נשאר טוב אפ' משנה לשנה.

דקדוק בשינוי הנוסחאות בין הגמ' למדרש הגדול.

ובמדרש הגדול ישנו דיוק דבגמ' שלנו בכל הדרשות מובא הנוסח "אל תקרי" ובמדרש הגדול רק אצל רבי גרס "אל תקרי" ומשמע שבדרשות הראשונות זה בלי "אל תקרי".

המלבי"ם כותב דלשון הדר באילנו משנה לשנה (רש"י מסביר שהוא לשון דירה ולפ"ז צריך לגרוס אל תקרי) הוא מלשון יופי הדר באילנו שיש הדר באילן משנה לשנה ולכן לא שייך לומר אל תקרי וכן בהמשך דלשון הדר בלשון יון "הידור" הוא פירוש למילה ולא דרשה ואפ' שצריך לשנות את הניקוד מ"מ ל"ל דהמקור של המילה ביונית הוא "הדר".

הקשר בין לשון יון ללשון הקודש.

וצ"ב מה קשור לשון יון ללשון הקודש.

וצ"ל דהלשון היחידי שאפשר לכתוב את התורה הוא בלשון יון ושורש לשון היווני הוא לשון הקודש והיונית הוא הכי קרוב ללשון הקודש.

וכתב השל"ה מצינו בכמה מקומות: אמרו חז"ל לשון יון היא שלא יעלה בדעת האדם דהתורה כתבה תיבות שלא בלשון הקודש דהדבר בהיפך שבבריאת העולם היה רק בלשון הקודש ורק בדור הפלגה התפזרו הלשונות ובלשון יון ישנו הרבה מלשון הקודש.

וכן כתב היעב"ץ בלשון נוטריקון שמצינו כגון אפותקי פה תהא קאי וכן סנהדרים ששונאים הדרת פנים בדין "לא יהא רחוק זה בענין כי באמת היוונית מקור מחצבתה בראשונה מהעברית ומארמית אחותה הרי יש שלוש שפות הארמית האחות של העברית (כך הובא ברמב"ם) והערבית היא בת אחות [בלשון מליצה המילה "פוליטיקה" פא לא תהא קאי...]

מהסברא כתב דאדם שלא עושה מצווה הוא פורק עול ומזלזל במצוות אך אדם שעבר על לא תעשה הוא לא זלזול אלא יצה"ר עבד עליו ומוסיף עוד דאם עבר עבירה וחזר בתשובה נמחק העבירה [ולא עוד שנהפך לזכות] אך אדם שמבטל מצוות עשה אפ' שחזר בתשובה לא נחשב שקיים.

והוכיח עוד מחטא דוד ושאל דשאל עבר רק על מצוות עשה והקב"ה לא מחל ולדוד שעבר על לא תעשה (חטא עם בת שבע) והקב"ה מחל [ויעו"ש באריכות ראיותיו].

ב. דברי הכפות תמרים דאמורא לא יכול לחלוק על תנא בפרשה וקושיא על דבריו.

הגמ' בסוכה מבארת הלשון "הדר" רבי אומר אל תקרי הדר אלא הדר שבדיר יש קטנים וגדולים שלמים ובעלי מומים שגם כשיש את האתרוגים הקטנים יש את האתרוגים הגדולים רבי אביה אומר אל תקרי הדר אלא הדר באילנו משנה לשנה ואח"כ מביא הגמ' עוד מ"ד דבלשון יון האתרוג נקרא הידור שדר על המים.

ובמדרש הגדול מביא את המדרש בנוסח שונה [ובתוספות יעו"ש]

ומביא את דרשת ר' אביה שהובא בגמ' אצלנו בשם בן עזאי [וכך הובא בת יס'] ומקשה הכפות תמרים האיך ר' אביה חולק על תנא בהסבר הדרשה דהא רבי מסביר אחרת וכתב לתרץ דהוא תרי אמוראי אליבא דרבי והוא פלא מדוע לא תירץ בפשטות שכיון שהוא דרשות כל אחד יכול לדרוש ומוכח לומר כך דהנה בגמ' בב"ק ריש החובל הובא עשר ראיות דעין תחת עין הוא ממון והובא בשם התנאים והאמוראים ולא אומרים שחולקים אלא כל אחד אמר דרשה אחרת והוא פלא.

קושיא נוספת של בעל הכפות תמרים וישוב לקושייתו.

ועוד הקשה בעל הכפות תמרים מנין שדר באילנו משנה לשנה הוא אתרוג אולי הוא "נרנג'א" (תפוז חמוץ).

אך באמת השאלה לא מתחילה דהפרי הזה לא

ג. שאלה מעניינת - האם אדם שלא יודע דרך ההלכה יכול לפסוק.

בשו"ת פעולת צדיק ח"ב ס' קכא הביא המהרי"ץ בשובת שאלה בשם רבינו יוסף הלוי בן מיגש רביה דרביה של הרמב"ם ושאליהו כך מה יאמר אדונינו באיש שלא שנה מעולם הלכה עם רק ואינו יודע דרך ההלכה ולא פירושה ולא קריאתה אלא שהוא ראה הרבה מתשובות הגאונים ז"ל וספרי דינים ולא נעלם שהתשובות אינם עומדים במצב אחד ובפרט הישנות שיש בם הפסד מצד המעתיקים ויחסו קצת תשובות לזולת בעליהן.

גם הרבה גאונים הורו בתשובתיהם על שאלה אחת ואח"כ חזרו בם מאותה ההוראה והאיש שעיקר ידיעתו מאלו תשובות ואינו מבין הצודק מהם אם יוכל להורות בענין ואפשר שאותה ההוראה שהורה ממנה כבר חזר בו המורה בה ומי שאינו מבין עיקר הדין ולא מאיזה מקום יצא מהתלמוד אם הוא מותר להורות ואם ראוי לסמוך עליו בשום דבר ע"כ לשון השאלה.

תשובתו המחודשת של הר"י בן מיגא"ש.

ובסברא אם יש אדם שלמד את הסוגיא ויצא לו לאסור ואדם שרק קרא בתשובות הגאונים ויכול להיות שלא הבין כל צורכו היינו אומרים דמי שלמד את הסגיא במקורותיה הוא יפסוק אך תשמעו מה ענה לו וז"ל דע שהאיש הזה [ר"ל שרק קרא בתשובות הגאונים] הוא ראוי יותר להתיר לו להורות מאנשים רבים קבעו עצמם להוראה בזמנינו זה ורובם אין בהם אפ' אחד משני דברים אלו רצוני לומר הבנת ההלכה והעמידה על דעות הגאונים ז"ל.

ואותם שמדמים להורות מעיון ההלכה ומחזיקים עצמן בתלמוד הם שראוי למנעם מזה לפי שאין בזמנינו זה מי שיהיה ראוי לכך ולא מי שהגיע בחכמת התלמוד בכללו שיורה מעיונו מבלי שיעמוד על דעות הגאונים ז"ל. ואפשר להבין את הקוטביות הוא יודע רק גמ' והשני יודע את ההלכות בלבד בלי גמ' ואומר לו הר"י בן מיגאש את הגמ' וודאי לא הבנת אך את ההלכה אפשר שיבין.

המשך לשונו אבל מי שמורה מתשובות הגאונים וסומך עליהם ואע"פ שאינו יכול להבין בתלמוד הוא יותר הגון מאותו שחושב שהוא יודע

בתלמוד וסומך על עצמו שאע"פ שמורה מסברא בלתי אמיתית מראיות הגאונים ז"ל מ"מ אינו טועה בזה לפי שמה שעשה ע"פ בית דין גדול וממוחה לרבים עשה ומי שמורה בעיונו בהלכה אפשר שחושב שאותה הלכה מחייבת אותה הוראה והטעהו עיונו או טעה בפירושה ואין בזמנינו זה מי שיגיע בתלמוד לגדר שיסמוך על הוראתו ממנו עכ"ל.

דרך אגב הרמב"ם כותב על הר"י מיגאש שהשכל שלו בתלמוד היה מבעית ומובן איך שהוא ראה שאנשים לא מבינים.

המשך לשונו כתב באו לידי תשובות קצת אנשים בדברים שהורו והם חושבים שהורו כדן ושהוא ברור כשמש וטעו בהוראתם ותלו הדבר אל בלתי מקומו ולמדו הדין ממקום שאין נלמד ממנו... עד שאני אמר שמי שאינו סמוך על עצמו אבל הוא נתלה בתשובות הגאונים ז"ל שהם הלכות פסוקות בדברות קצרות וברורות הוא יותר משובח מאותם המדמים להורות מן התלמוד עכ"ל התשובה הפלא ופלא.

שתי דרכים בדרך הפסיקה

שהיה לבית יוסף לבחור ובמה בחר ומדוע.

עוד דבר בהקדמת הב"י לחיבור על הטור כותב כך וז"ל ועלה בדעתי שאחר כל הדברים אפסוק הלכה ואכריע בין הסברות כי זהו התכלית להיות לנו תורה אחת ומשפט אחד וראיתי שאם באנו לומר שנכריע דין הפוסקים בטענות וראיות תלמודיות הנה התוספות וחידושי הרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל מלאים טענות וראיות לכל אחת מהדיעות ומי זה אשר יערב ליבו לגשת להוסיף טענות וראיות ואיזהו אשר ומלאהו לבו להכניס ראשו בין ההרים הררי אל להכריע בנהם על פי טענות וראיות בסתור מה שביררו הם או להכריע במה שלא הכריעו הם כי בעונותינו הרבים קצר מצע שכלנו להבין דבריהם כל שכן להתחכם עליהם ולא עוד אלא שאפילו היה לדרך דרך זה לא היה ראוי להחזיק בה לפי שהיא דרך ארוכה ביותר ולכן הסכמתי בדעתי כי להיות שלשת עמודי ההוראה אשר הבית ישראל נשען עליהם בהוראותיהם הלא המה הר"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל אמרתי בליבי שבמקום ששנים מסכימים לדעת אחת נפסוק ההלכה כמותם [ויעו"ש עוד באורך הפרטים].

דברי הרמב"ן בהקדמתו ליישב השגות בעל המאור על הר"ף.

דבר שלישי עוד יסוד חשוב שכותב הרמב"ן בהקדמה לספר המלחמות יש את הר"ף ויש השגות עליו של הרז"ה רבינו זרחיה הלוי "המאור" והרמב"ן במלחמות דוחה את השגותיו ובהקדמה כותב כך וקנאתי לרבינו הגדול רבי יצחק אלפסי ז"ל קנאה גדולה מפני שראיתי לחולקים על דבריו שלא השאירו לו כפי רובי מחלוקתיהם ענין נכון בכל מה שדיבר ולא דבר הגון בכל מה שפירש ולא פסק ראוי בכל מה שפסק... והוא הארז האדיר יפה ענף... ורואה אני שזה מותר לי וחובה עלי וזכות לנפשי (ליישב דבריו) ואתה המסתכל בספרי אל באמר בלבבך כי כל תשובתי על הרב זרחיה ז"ל כולם בעיני תשובות נצחות ומוכריחות אותך להודות בהם על פני עקשנותך ותתפאר בהיותך מספק אחת מהם על לומדיה או תטריח על דעתך להכנס בנקב המחט לדחות מעליך הכרח ראיתי אין הדבר כן כי יודע כל לומד תלמודינו שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות ולא ברוב קושיות חלוטות מי שלומד גמרא יודע יש מח' בין המפרשים לא פירושו שיש ראיה שזה מאה

אחוז תמיד יש סברא וצד לומר הפוך וזה לא דבר מוחלט וממשיך לכתוב שאין בחכמה הזאת מופת ברור כגון חשבוני התשבורות ונסיוני התכונה.

הוא אומר יש כללים בהנדסה איך מודדים ריבוע מלבן כמה השטח אפשר לבדוק וא"א לומר אחרת והגמ' זה לא כך אפשר להבין כך ואפשר להבין כך.

"אבל נשים כל מאדנו ודיינו מכל מחלוקת בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות ונדחוק עליה השמועות".

אני לומד סוגיא ואני אומר יש מי שאומר כך ויש שחולקים ונדחוק לפרש אחרת ואפילו שלא מתקבל על הדעת.

"וכשום יתרון הכשר דינה מפשטי ההלכות והוגם הסוגיות".

ומה שיותר מתאים לפשט כך נסביר "עם הסכמת השכל הנכון וזאת תכלית יכולתנו וכוונת כל חכם וירא האלודים בחכמת הגמרא עכ"ל, ואלו יסודות טובים בפסקי ההלכות ואפשר לבנות עליהם בנינים טובים (בעז"ה בהמשך).

**השיעור נמסר בבית רבינו שליט"א
לבחורי ישיבות כל ליל שישי בשעה 11:00**

נמסר בפרשת וירא,
נכתב ע"פ הבנת העורך בלבד.